

Dilemma's en keuzes. Jaarverslag 2002, Energieraad

Den Haag, 20 maart 2003

ISBN 90-74357-33-4

Verkoopprijs €5,-.

Exemplaren van dit jaarverslag zijn te bestellen door overmaking van €5,- (of een veelvoud daarvan) op postbankrekening 58.59.866 t.n.v. Energieraad, Den Haag. Graag met vermelding van het ISBN-nummer en het aantal.

ENERGIERAAD

DILEMMA'S EN KEUZES

ALGEMENE ENERGIERAAD

JAARVERSLAG 2002

DEN HAAG, 26 MAART 2003

VOORWOORD

De energiesector is sterk in beweging door een aantal ingrijpende veranderingen die bovendien gelijktijdig plaatsvinden: de introductie van marktwerking, de internationalisering en de verduurzaming. Het gaat daarbij om zeer complexe veranderingsprocessen met onvoorziene problemen en uitdagingen.

De samenleving verwacht, en naar mijn mening terecht, dat de overheid de regie van deze veranderingen ferm in handen heeft. De behoefte om 'terug te treden' doet niets af aan deze verantwoordelijkheid.

Bij de gesprekken die ik na mijn aantreden heb gevoerd met vertegenwoordigers van bedrijfsleven, milieubeweging, wetenschap en overheid kwam een duidelijke bezorgdheid over de ontwikkelingen in de energiesector naar voren. Maar óók tamelijk grote verschillen van mening over de gewenste aanpak.

Met de wijsheid van vandaag dringt zich een aantal vragen op:

Is er bij de start van deze veranderingsprocessen voldoende denkwerk en voorbereiding verricht? Is daarbij rekening gehouden met de onvoorspelbaarheid van dit soort processen? Zijn verantwoordelijkheden en succesfactoren voldoende duidelijk in kaart gebracht? Wordt de voortgang alert genoeg gevolgd en geëvalueerd? Beschikt de overheid wel over een adequaat instrumentarium om deze processen (bij) te sturen?

De vragen stellen is ze beantwoorden. En het enige nut van achteromzien is dat er lessen uit te trekken zijn.

Voorop wil ik stellen, dat de ontwikkelingen dan misschien aanleiding mogen zijn tot zorg, maar dat er geen reden is voor pessimisme.

De sector, inclusief de overheid, heeft geen of slechts beperkte ervaring met dit soort veranderingen. Ook kost de daarvoor noodzakelijke cultuuromslag tijd en gaat deze logischerwijs gepaard met vallen en opstaan. Maar zolang de bereidheid bestaat om flexibel te zijn, van

ervaringen te leren, tijdig problemen te signaleren en aan te pakken, plannen bij te stellen en niet dogmatisch vast te houden aan concepten die niet goed blijken te werken, is vertrouwen in een goede afloop gerechtvaardigd. Een positieve en constructieve opstelling van alle betrokkenen is hierbij essentieel om dit vertrouwen ook uit te stralen naar een kritische en sceptische omgeving.

Het is een gegeven dat deze omgeving soms wel uitgesproken oordelen heeft over de veranderingen die gaande zijn, maar tegelijk veelal niet over de kennis en het inzicht beschikt om tot zulke oordelen te komen. Dat kan er toe leiden dat er bij incidenten al gauw gewezen wordt naar de liberalisering en de privatisering. Vaak wordt dan ook een weinig houtsnijdende vergelijking gemaakt met de ontwikkelingen bij de Nederlandse Spoorwegen.

Met dit jaarverslag wil de Energieraad graag een bijdrage leveren aan een genuanceerde en constructieve discussie. Daarom heeft de Raad de belangrijkste dilemma's en keuzes waar de overheid nu voor staat op een rij gezet.

Afwachten of niets doen is rond deze thema's geen optie. De Energieraad hoopt dan ook dat de nieuwe regering en het parlement in zijn nieuwe samenstelling hun verantwoordelijkheid zullen nemen.

De Raad ziet het als zijn taak om zelf ook de ontwikkelingen kritisch te blijven volgen en al zijn kennis en ervaring in dienst te stellen van de ontwikkeling van het overheidsbeleid. De Energieraad hoopt daarmee uiteindelijk een bijdrage te leveren aan een betrouwbare, betaalbare en meer milieuvriendelijke energievoorziening.

P.H. Vogtländer
voorzitter Energieraad

INHOUDSOPGAVE

INHOUDPAGINA

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	5
1 Een voorzitter vertrok, een voorzitter kwam	6
2 De uitdagingen van het energiebeleid	8
2.1 Complexe veranderingsprocessen	8
2.2 Dilemma's en keuzes	11
DILEMMA 1: Liberalisering EU-energiemarkten	12
<i>Concurrentie of dominantie?</i>	
DILEMMA 2: Netwerken	14
<i>Privaat of publiek?</i>	
DILEMMA 3: Elektriciteitsproductiecapaciteit en brandstofmix	16
<i>Markt of overheid?</i>	
DILEMMA 4: Europese energieproductie	18
<i>Betrouwbaarheid of 'natuur en milieu'?</i>	
DILEMMA 5: Technologie	20
<i>Duurzaam of energiebesparing en schoon fossiel?</i>	
DILEMMA 6: Energie- en klimaatbeleid	22
<i>Nationaal of Europees?</i>	
3 De werkzaamheden van de Energieraad in 2002 en de prioriteiten voor 2003	24
4 De samenstelling van de Energieraad	30
BIJLAGEN	
1 Samenvatting adviezen 2002	39
1.1 Post-Kyoto energiebeleid	40
1.2 Internationale energievisies	42
1.3 Energierapport 2002	43
1.4 Energie-infrastructuur: Tijd voor verandering?	44
2 Lijst adviezen van de laatste 10 jaar	46

EEN VOORZITTER VERTROK, EEN VOORZITTER KWAM

1

IR. J.M. LEEMHUIS-STOUT

Een voorzitter vertrok

Op 1 juli 2002 vertrok mevrouw ir. J.M. Leemhuis-Stout als voorzitter van de Energieraad. Mevrouw Leemhuis is tweeënhalft jaar voorzitter van de Raad geweest, maar teruggetreden toen zij het voorzitterschap aanvaardde van de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen.

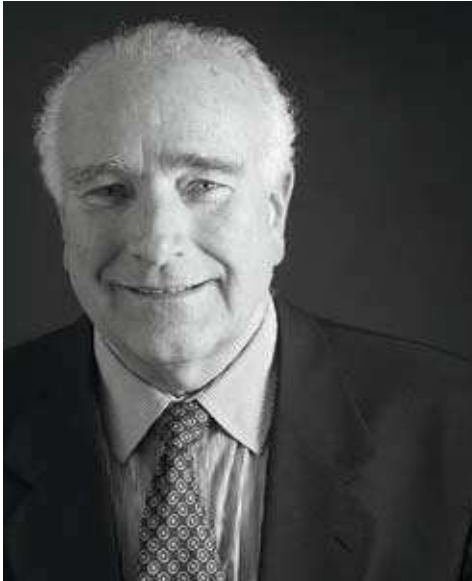
Als voorzitter van de Energieraad heeft mevrouw Leemhuis een belangrijke bijdrage geleverd aan de vernieuwing van het functioneren van de Raad en een betere communicatie met het 'veld'.

Zij zorgde ook voor een versterking van het secretariaat. Onder haar voorzitterschap zijn enkele belangrijke adviezen tot stand gekomen, zoals het advies over het 'Post-Kyoto Energiebeleid' en het advies over de rol van de overheid in een vrije energiemarkt.

De Energieraad is mevrouw Leemhuis veel dank verschuldigd voor haar inzet en betrokkenheid. De Raad wenst haar alle succes toe in haar nieuwe functie.

IR. P.H. VOGTLÄNDER

Een voorzitter kwam

De Energieraad is bijzonder gelukkig met de benoeming van ir. P.H. Vogtländer als opvolger van mevrouw Leemhuis. De heer Vogtländer heeft in binnen- en buitenland diverse directie- en bestuursfuncties vervuld bij het Shell-concern en werd na zijn pensionering gevraagd de commissie te leiden die de regering adviseerde over de wenselijkheid en haalbaarheid van een nationaal systeem voor CO₂-emissiehandel. Meteen na zijn benoeming als voorzitter van de Energieraad is de heer Vogtländer met een 'rondgang' door de energiesector begonnen. Deze gesprekken hebben hem en de Raad een goed beeld gegeven van de verschillende visies over de veranderingsprocessen rond de energievoorziening.

DE UITDAGINGEN VAN HET ENERGIEBELEID

2

2.1 COMPLEXE VERANDERINGSPROCESSEN

Twee belangrijke aspecten die momenteel het energiebeleid kenmerken zijn verandering en complexiteit.

VERANDERING

De energiesector zit nu midden in een fundamenteel veranderingsproces. Dit is het gevolg van de introductie van de marktwerking, van de internationalisering (van nationaal naar Europees) en van de verduurzaming. Uiteindelijk moet er een Europese markt komen met een structuur die een dynamische en effectieve concurrentie garandeert. De grotere efficiency en de lagere kosten zullen naar verwachting in het voordeel zijn van de consument. De nieuwe marktverhoudingen geven de consument ook meer vrijheid in het kiezen van de best passende combinatie van prijs en service. Omdat energie en milieu nauw met elkaar verbonden zijn, zorgt met name de klimaatproblematiek voor een extra dimensie. De transitie naar een meer duurzame energievoorziening met een lagere CO₂-uitstoot stelt de samenleving voor grote uitdagingen, evenals de vormgeving van een goed internationaal CO₂-emissiehandelssysteem.

COMPLEXITEIT

De complexiteit van het energiebeleid wordt veroorzaakt door een aantal factoren. De eerste is het hoge eisenpakket dat de samenleving stelt aan de energievoorziening te weten betaalbaarheid, betrouwbaarheid en een schoon milieu. Voor de samenleving is energie een essentiële basisvoorziening. De afhankelijkheid van een betrouwbare en betaalbare energievoorziening wordt steeds groter, enerzijds door de schaalvergroting en anderzijds door de technologische vooruitgang van de systemen.

De samenleving zal naar verwachting dankbaar de verworvenheden van marktwerking accepteren, zonder overigens bereid te zijn haar eisen ten aanzien van betrouwbaarheid en een schoon milieu op te geven. Zij zal er de overheid op aanspreken wanneer niet aan deze eisen wordt voldaan. Dit stelt de overheid voor een stevige opgave. De doelstellingen 'betrouwbaar', 'betaalbaar' en 'schoon' zijn immers in veel opzichten met elkaar in conflict. Enkele voorbeelden:

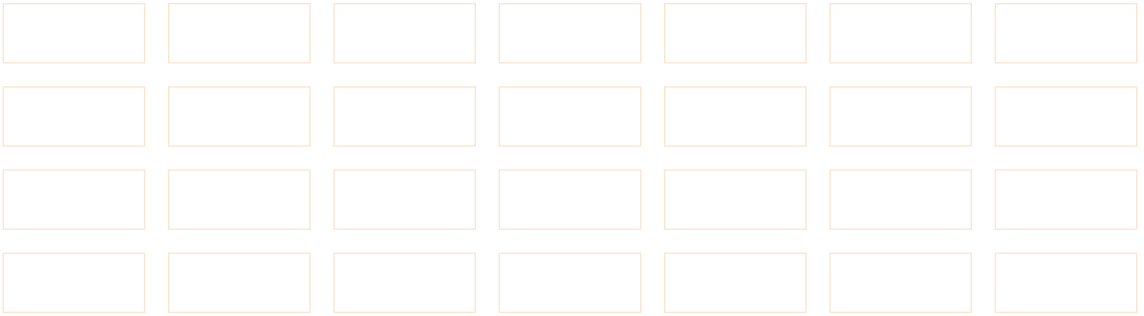
- een goedkope en betrouwbare energiedrager als steenkool is relatief milieuvervuilend;
- duurzame energie is goed voor het milieu maar vaak nog erg duur;
- gas is schoon, maar moet in steeds grotere hoeveelheden worden geïmporteerd uit politiek onstabiele gebieden.

‘De markt’ zal de doelstellingen ‘betrouwbaar’ en ‘schoon’ niet zomaar uit zichzelf realiseren. Natuurlijk zullen verantwoordelijke ondernemingen zich als goed ‘staatsburger’ gedragen, maar dit betekent nog niet dat alle publieke belangen bij hen per definitie ook in goede handen zijn.

Het is de taak van de overheid om door regelgeving en toezicht een kader te scheppen waarin het publiek belang is geborgd. Dit is geen eenvoudige opgave in een proces waarin enerzijds de overheid meer wil terugtreden en anderzijds het spel zich in toenemende mate op Europees niveau (cq. Europese deelmarkten) afspeelt.

Ook de structuur van de energieketen tussen vraag en aanbod draagt bij aan de complexiteit. Iedere ‘schakel’ daarin opereert in een andere context en vraagt daarom een andere benadering, zowel bij de introductie van marktwerking als voor regelgeving en de organisatie van toezicht. Dat de schakels sterk met elkaar samenhangen, maakt het nóg een slag complexer.

Productie vraagt veel kennis en technologie, is kapitaalsintensief, heeft een hoog financieel risico en is in principe niet aan grenzen gebonden. Transport/transmissie en distributie zijn monopolistisch, hebben een lager financieel risico en zijn meer nationaal/regionaal/lokaal. Verkoop en detailhandel is per definitie lokaal, relatief laagdrempelig en het product heeft weinig mogelijkheden voor differentiatie/toegevoegde waarde. Er is een grote verscheidenheid aan klanten. Aan de ene kant van het spectrum zijn er de (veelal internationaal opererende) grootverbruikers met veel kennis van de markt en een grote ‘purchasing power’ die hun eigen boontjes wel kunnen doppen en geen ‘bescherming’ van de overheid nodig hebben. Aan de andere kant zijn er de kleinverbruikers met weinig kennis en weinig inkoopkracht die wel enige bescherming verwachten.

HET PROCES

De toekomst is per definitie onzeker, de ontwikkelingen zijn vaak nogal anders dan verwacht. Dat maakt het sturen van grote veranderingsprocessen ook zo moeilijk.

Drie acties beperken de risico's:

- vooraf: een degelijke voorbereiding ('bezint eer ge begint');
- vooraf: een grondige analyse van de succesfactoren, de informatiebehoefte en de instrumenten die nodig zijn om het proces adequaat te monitoren, evalueren en besturen;
- meteen vanaf het begin: het bevorderen van een bewustwording bij alle spelers van de omgangs- en bestuurscultuur die nodig is om complexe veranderingen goed te laten verlopen.

Dit soort processen zijn in sterke mate leerprocessen. Het zijn ook processen waarmee de overheid nog geen of slechts beperkte ervaring heeft. Onze bestuurscultuur en politieke cultuur zijn niet erg geschikt om deze processen te besturen en te begeleiden. Veranderingsprocessen zijn langetermijnprocessen waar niet het resultaat op de korte termijn telt, maar het resultaat op de lange termijn. Consistentie van beleid is essentieel, zonder dat dit tot starheid mag leiden.

Veranderingsprocessen zitten vol met risico's en verrassingen.

Opportunisme, scoren op korte termijn, het willen mijden van risico's en het niet kunnen omgaan met verrassingen en onverwachte ontwikkelingen zijn gedragsfactoren die het besturen van deze processen bemoeilijken.

GROTE UITDAGING

De conclusie is dat van de overheid wordt verwacht dat zij de regie voert over een uitermate complex veranderingsproces in de energiesector binnen een veeleisende samenleving. Die rol is geenszins een gemakkelijke, want er moeten lastige keuzes worden gemaakt.

De Energieraad wil zijn kennis, ervaring en professionaliteit inzetten om de overheid hierbij te helpen.

2.2 DILEMMA'S EN KEUZES

In dit hoofdstuk zet de Energieraad een zestal lastige dilemma's op een rij. De Raad zet deze dilemma's en de te maken keuzes ook op de eigen agenda.

Voor alle zes geldt dat minstens twee van de drie centrale doelstellingen voor het energiebeleid (betrouwbaar, betaalbaar en schoon) met elkaar op gespannen voet staan.

DILEMMA 1

Liberalisering EU-energiemarkten CONCURRENTIE OF DOMINANTIE?

↕
Betrouwbaar
Betalbaar

Schoon

Spanning vooraf
tussen betrouwbaar en betaalbaar

Een van de doelstellingen van de liberalisering van de Europese energiemarkten is dat in alle landen en regio's effectieve en dynamische concurrentie ontstaat tussen producenten.

Een eerste voorwaarde hiervoor is dat de productiecapaciteit en de vraag goed op elkaar aansluiten. Voor elektriciteit is dit vooralsnog het geval, maar voor gas is de voorspelling dat de Europese markt nog vele jaren een structureel tekort zal vertonen. Dit moet worden aangevuld uit 'verre' gebieden, waarvoor grote investeringen (pijpleidingen, LNG) nodig zijn. Zal het aanbod op korte- of middellangetermijn voldoende zijn, zodat gas-to-gas concurrentie kan ontstaan? Of blijft gas alleen concurreren met andere energiedragers?

Een tweede voorwaarde is dat de marktstructuur zich de komende jaren zo zal ontwikkelen dat er een effectieve concurrentie ontstaat.

Er moet echter worden geconstateerd dat:

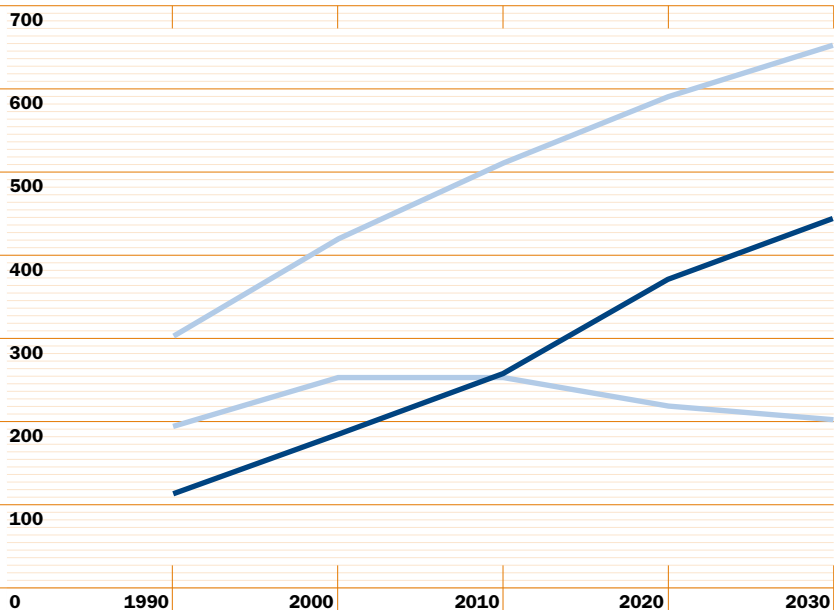
- de bevoegdheden en de opstelling van de mededingingsautoriteiten en toezichthouders (voorzover aanwezig) in de diverse lidstaten zeer verschillend zijn en dat deze hun activiteiten eerder afstemmen op nationale dan op internationale omstandigheden;
- een klein aantal bedrijven de gelegenheid lijkt te krijgen zich, met steun van nationale overheden, te ontwikkelen tot zeer sterke (waarschijnlijk dominante) Europese spelers, zonder dat de EU hier veel aan blijkt te kunnen doen.

De Energieraad maakt zich met betrekking tot de tweede voorwaarde vooral zorgen over de situatie bij de elektriciteitsproductie, omdat de hiervoor gewenste marktstructuur wel eens niet gerealiseerd zou kunnen worden. Dit zou kunnen betekenen dat het nagestreefde concurrentieniveau niet in alle delen van de markt tot stand komt. De landen die zich 'naar de geest' van de liberalisering hebben gedragen, zoals Nederland, zouden hiervan het slachtoffer kunnen worden. Het is van belang dat deze ontwikkelingen grondig worden geanalyseerd. Zou het niet verstandig zijn om ons nu reeds over de vraag te buigen wat Nederland zou kunnen doen als die analyse aantoont dat bovengenoemde zorg gerechtvaardigd is?

EU-30 AARDGASREFERENTIESCENARIO (IN MLN TON OLIE-EQ)

Verbruik netto, import en productie

Uitgaande van een uitbereiding van de EU tot dertig lidstaten

	1990	2000	2010	2020	2030
Verbruik	300	420	510	590	660
Import	110	180	260	370	450

Bron: 'Op weg naar een Europese strategie voor een continue energievoorziening', Europese Commissie (2000)

DILEMMA 2

Netwerken

PRIVAAT OF PUBLIEK?

↑
Betrouwbaar
↓
Betaalbaar
Schoon

Spanning vooraf
tussen betrouwbaar en betaalbaar

Voor de netwerken zijn verschillende ondernemings- en eigendomstructuren denkbaar. Kleinere regionale bedrijven, een of twee grote nationale bedrijven, samenvoeging of samenwerking met TenneT etc.; publiek, gedeeltelijk publiek of privaat eigendom; samen met institutionele beleggers of op de beurs genoteerd. Privaat eigendom betekent zwaarder toezicht (met meer regels en bureaucratie) en dat brengt weer extra kosten met zich mee voor de bedrijven zelf en voor de toezichthouder. Hoe verhouden deze kosten zich tot de hogere efficiency en de andere voordelen die van privaateigendom worden verwacht? Anderzijds is overheidseigendom evenmin per definitie een garantie voor succes. Zou het niet wenselijk zijn het kosten/baten-plaatje (voor consument en belastingbetaler) en de andere voor- en nadelen (zoals innovatie) van de verschillende opties eerst eens duidelijk in kaart te brengen voordat de politiek een beslissing neemt?

NETBEHEERDERS IN NEDERLAND

Gastransport Services

BV Transportnet Zuid-Holland (TZH)

Netbeheerder Centraal Overijssel (CONET)

EWV Netwest BV

Elektriciteitsnetbeheer Utrecht BV (ENBU)

ENECO Netbeheer BV (E-Netbeheer)

ENECO Netbeheer Midden Holland BV

ENECO Netbeheer Amstelland BV

ENECO Netbeheer Zuid-Kennemerland BV

ENECO Netbeheer Zeist eo BV

Westland Energie Infrastructuur BV

Delta Netwerkbetrijf BV

Obragas Net NV

GNET Eindhoven BV

Essent Netwerk Limburg BV

Essent Netwerk Friesland BV

TenneT BV

Rendo Netbeheer BV

NV Continuon Netbeheer

Noord West Net BV

BV Netbeheer Haarlemmermeer (NBH)

ENECO Edelnet Delfland BV

ENECO Netbeheer Weert BV

ENECO Netbeheer Midden-Kennemerland BV

ENECO Netbeheer NO Friesland BV

BV Netbeheer Zuid-Kennemerland

ONS Netbeheer BV

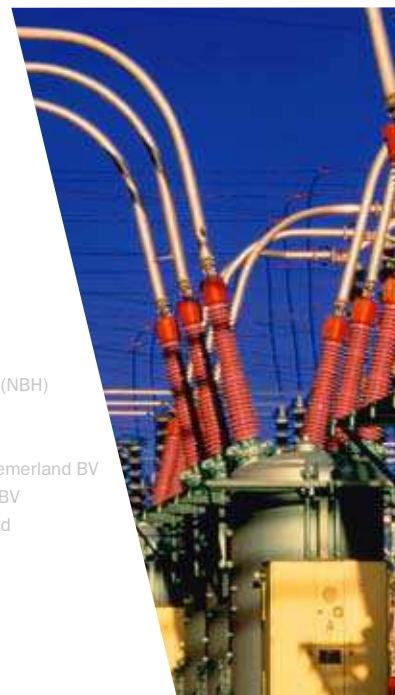
Intergas Netbeheer BV

ENET Eindhoven BV

Essent Netwerk Brabant BV

Essent Netwerk Noord BV

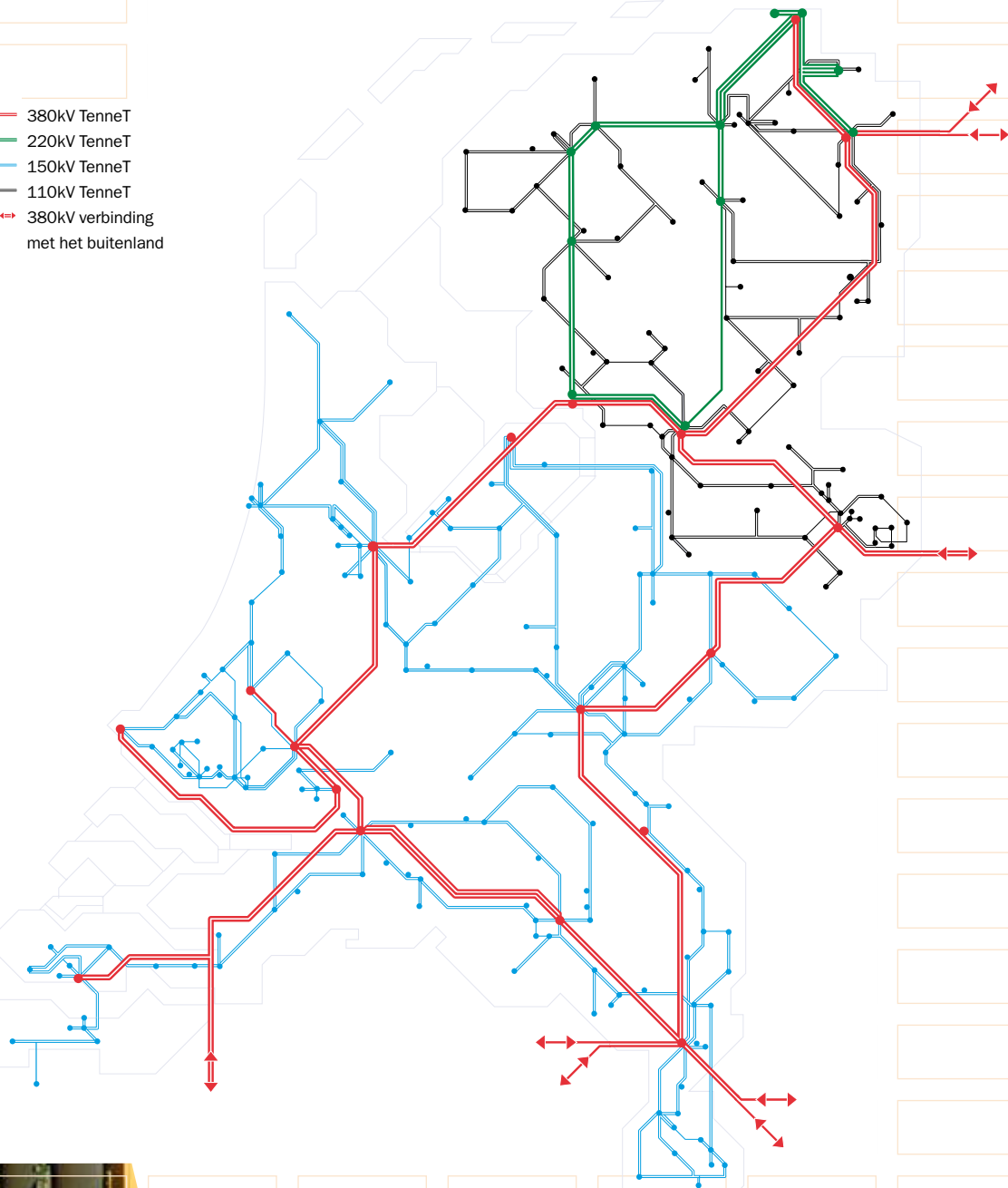
Inframosane NV

TRANSPORT EN DISTRIBUTIE ELEKTRICITEIT IN NEDERLAND

Bron: Energie in Nederland 2002, EnergieNed

- 380kV TenneT
- 220kV TenneT
- 150kV TenneT
- 110kV TenneT
- ↔ 380kV verbinding met het buitenland

DILEMMA 3

Elektriciteitsproductiecapaciteit en brandstofmix MARKT OF OVERHEID?

↕
Betrouwbaar
Betalbaar

Schoon

Spanning vooral
tussen betrouwbaar en betaalbaar

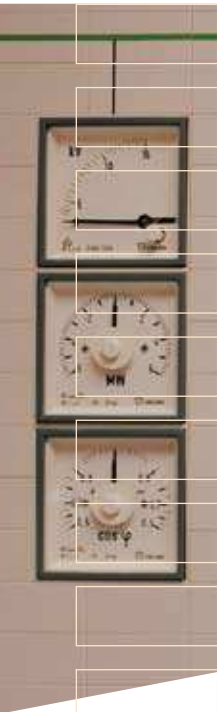
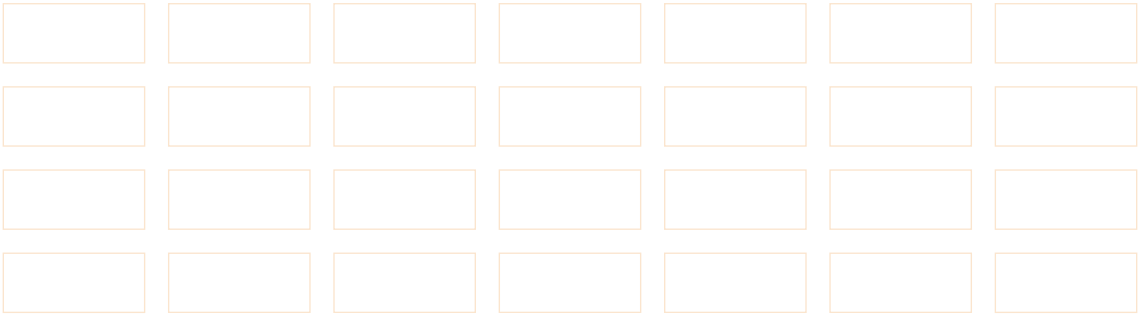
Voor de voorzieningszekerheid is het gewenst dat de elektriciteitsproductiecapaciteit voldoende reserve heeft en dat de geopolitieke afhankelijkheid beperkt blijft.

Marktpartijen hebben echter geen belang bij overcapaciteit; ze zullen hun capaciteit juist maximaal willen benutten.

Hoeveel reservecapaciteit moet er zijn en hoe kan worden verzekerd dat deze er is? Hoe kan worden voorkomen dat het aanhouden van deze reservecapaciteit een zodanig drukkend effect heeft op de marges voor de producent dat investeringen in nieuwe capaciteit uitblijven?

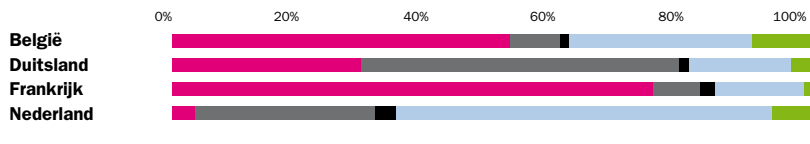
Zullen marktpartijen voldoende op de langetermijnbelangen letten? Zullen ze geopolitieke overwegingen en milieuargumenten mee laten spelen in hun keuze van brandstof of zullen ze zich voornamelijk laten leiden door kosten? En mochten hun beslissingen tot ongewenste geopolitieke afhankelijkheid leiden, moet de overheid dan bijsturen? En zo ja, hoe?

BRANDSTOFMIX BIJ PRODUCTIE VAN ELEKTRICITEIT
in het jaar 2000 in TWh

	Nucleair	Kolen	Olie	Gas	Hernieuwbaar
België	45,7	7,0	0,8	23,0	1,7
Duitsland	160,3	270,0	5,1	61,0	25,0
Frankrijk	384,4	36,0	11,0	4,5	69,2
Nederland	3,7	25,0	3,0	53,0	0,1

Bron: www.energie.nl (Energieonderzoek Centrum Nederland)

DILEMMA 4

Europese energieproductie
BETROUWBAARHEID OF 'NATUUR EN MILIEU'?

↑ Betrouwbaar
 ↓ Betaalbaar
 ↓ Schoon

Spanning vooral
tussen betrouwbaar en schoon

Ook bij een maximale inzet voor efficiencyverbetering zal het energieverbruik in de wereld significant blijven toenemen. Zelfs bij de meest optimistische schatting over technologische doorbraken en ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie zal de inzet van niet-duurzame energie in de komende decennia niet substantieel kunnen dalen. De klimaatproblematiek vraagt tegelijkertijd een beduidende reductie van de CO₂ uitstoot.

Gas zal op Europees niveau een steeds belangrijker rol gaan spelen. We willen echter niet te afhankelijk zijn van geopolitiek kwetsbare gebieden. Zouden we om die reden onze potentiële gasreserves niet maximaal moeten benutten? Als Rusland gas aan ons levert, heeft dat immers ook negatieve effecten op de natuur en milieu buiten Europa. En is de productie van meer Nederlands aardgas echt niet te verenigen met een goed milieu en natuurbeheer?

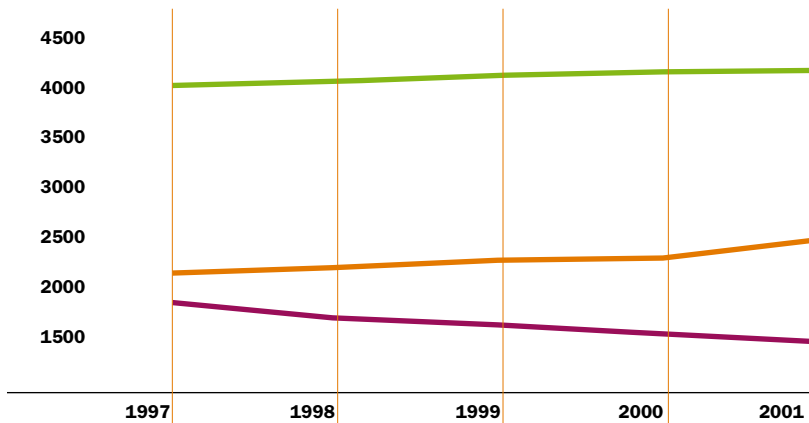
Elektriciteit uit bestaande kerncentrales in de huidige EU is geopolitiek betrouwbaar, veroorzaakt nauwelijks CO₂-emissies en kent een lage prijs. Op korte en middellange termijn kan de capaciteit van de bestaande kerncentrales niet door duurzame energieopwekking worden gecompenseerd. Bij beslissingen over het wel of niet sluiten van deze kerncentrales staan de EU-lidstaten voor de keuze óf een grotere kwetsbaarheid en een grotere CO₂-uitstoot te accepteren óf door te gaan met een vooralsnog onopgelost kernafvalprobleem en enkele andere nadelen van kernenergie.

Is het voor de EU verantwoord deze moeilijke keuze uit de weg te gaan?

AARDGASRESERVES EN PRODUCTIE IN NEDERLAND [MILJARD M³]

	Cumulatief ontdekt	Cumulatief productie	Resterende voorraad	Jaarproductie	Aandeel offshore
1997	4.207	2.260	1.947	81,1	33,7%
1998	4.233	2.340	1.893	79,9	34,0%
1999	4.248	2.412	1.836	72,0	40,5%
2000	4.256	2.479	1.777	67,8	40,5%
2001	4.290	2.552	1.738	72,9	40,2%

AARDGASPRODUCTIE IN NEDERLAND EN OMLIGGENDE LANDEN [MILJARD M³]

	B	D	Dm	F	NL	N	UK
1997	0,0	22,4	7,9	2,6	84,6	46,7	91,8
1998	0,0	21,9	7,6	2,2	80,4	47,6	95,6
1999	0,0	22,4	7,8	1,7	75,2	51,0	104,9
2000	0,0	21,2	8,2	1,6	72,7	52,4	115,2

Bron: www.energie.nl (Energieonderzoek Centrum Nederland)

DILEMMA 5

Technologie

DUURZAAM OF ENERGIEBESPARING EN SCHOON FOS

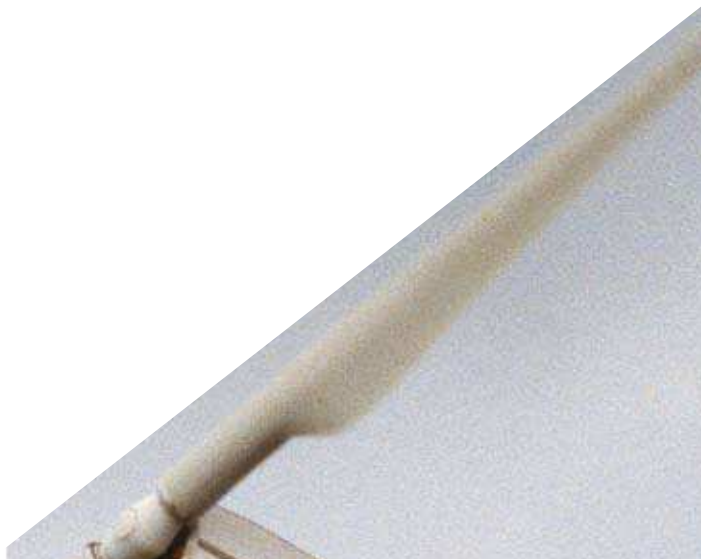
Betrouwbaar
↕
Betaalbaar
↕
Schoon

Spanning tussen
alle drie energiedoelstellingen

Duurzaam, schoon fossiel en energiebesparing zijn allemaal erg belangrijk, maar we kunnen de euro maar één keer uitgeven. Wat heeft voor Nederland de hoogste prioriteit? Waar valt de meeste milieuwinst te halen en wat is economisch voor Nederland het meest interessant? Moeten we ons concentreren op gebieden waar we een technologische voorsprong of andere comparatieve voordelen hebben of moeten we ons richten op technologieën die Nederland zelf het beste kan gebruiken?

Enkele voorbeelden:

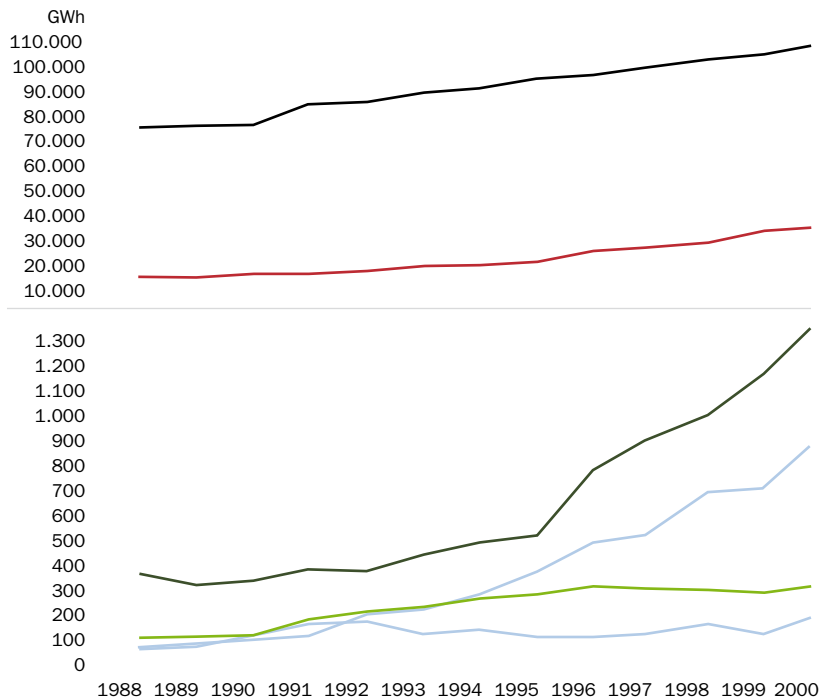
- Kiezen we voor energiebesparing bijvoorbeeld via (micro-)warmtekracht?
- Is de tijd al rijp om grootschalig te investeren in CO₂-opslag?
- Of is het realiseren van een biomassa-infrastructuur (Europoort/Rijnmond) zinniger? Of grote windparken?
- En hoe verhoudt zich dit tot CO₂-reductiemogelijkheden in het buitenland, die via emissiehandel aan onze investeringen kunnen worden toegerekend?

SSIEL

ELEKTRICITEITSPRODUCTIE IN NEDERLAND UIT DUURZAME BRONNEN EN WARMTE/KRACHT (GWh).

	Wind-energie	Afval-verbranding	Biomassa overig	Warmte/Kracht	Totaal El.prod. en import
1988	32	10	309	58	72.000
1989	40	37	278	70	76.000
1990	56	85	299	73	78.000
1991	88	104	339	114	80.000
1992	147	120	336	160	82.000
1993	174	92	399	187	85.000
1994	238	100	438	227	87.000
1995	317	88	488	240	91.000
1996	437	80	724	283	93.000
1997	475	92	853	270	96.000
1998	640	112	960	267	99.000
1999	645	90	1112	260	101.000
2000	829	142	1301	284	104.000

Bron: www.energie.nl (Energieonderzoek Centrum Nederland)

DILEMMA 6

Energie- en klimaatbeleid
NATIONAAL OF EUROPEES?

↕
Betrouwbaar
↕
Betaalbaar
↕
Schoon

Spanning tussen
alle drie energiedoelstellingen

Iedereen onderschrijft het belang van een Europese gemeenschap en een Europese markt, maar handelen we er ook naar? Zal in de praktijk het nationale hemd nader blijken te zijn dan de Europese rok? Durven we onze kwetsbaarheid voor de elektriciteitsvoorziening als samenleving gedeeltelijk in handen te leggen van productie in het buitenland? Vinden we CO₂-reductie in andere EU-landen even veel waard als reductie in Nederland? Kiest Nederland voor de meest optimale nationale oplossingen (zoals gebruik van eigen gas) of voor meer Europese oplossingen (zoals een superschone en efficiënte kolencentrale op de Maasvlakte waar onze logistieke kracht maximaal wordt benut).

DE WERKZAAMHEDEN VAN DE ENERGIERAAD IN 2002 EN DE PRIORITEITEN VOOR 2003

3

De Energieraad heeft in de periode van januari 2002 tot en met januari 2003 één advies en twee briefadviezen uitgebracht. Daarnaast zijn twee verkenningen uitgevoerd die in 2003 zullen uitmonden in een advies. De adviezen en verkenningen werden voorbereid door afzonderlijke commissies, en uitgebreid besproken tijdens de plenaire vergaderingen van de Raad (acht vergaderingen in 2002). Ook zijn het werkprogramma 2003, het jaarverslag 2001 en het communicatiebeleid in commissies voorbereid. Eén van de plenaire vergaderingen werd voorafgegaan door een interne discussiebijeenkomst over het gewenste profiel van de Raad.

In zijn adviezen en verkenningen heeft de Energieraad zich in het verslagjaar 2002 voornamelijk beziggehouden met een zestal thema's. De thema's zijn hieronder benoemd en per thema is tegelijk ook aangegeven wat de actiepunten voor het jaar 2003 zullen zijn.

De actiepunten voor 2003 zijn voorlopig, omdat de Energieraad de mogelijkheid open wil laten dat in samenspraak met een nieuw parlement en een nieuwe regering andere prioriteiten gesteld worden.

THEMA: DE BORGING VAN HET PUBLIEKE BELANG IN DE VRIJE ENERGIESECTOR

Er bestaat grote overeenstemming over de inhoud het publieke belang op het gebied van de energievoorziening: het publieke belang is het best gediend met een goed functionerende energiemarkt, een ongestoorde beschikbaarheid van energie en een acceptabele natuur- en milieubelasting. In het advies 'De rol van de overheid in een vrije energiemarkt' (2001) komt de Energieraad echter tot de conclusie dat op elk van deze terreinen de bescherming van het publieke belang door de overheid onduidelijk is.

In het genoemde advies heeft de Raad veel voorwerk gedaan voor de toekomstige advisering over de borging van het publiek belang. Ook in 2002 is dit onderwerp regelmatig aan de orde geweest. Voor een goede borging van publieke belangen heeft de overheid een duidelijke visie nodig op het publieke belang, op haar eigen rol en op de grenzen die aan de vrije markt moeten worden gesteld. Ook moet duidelijk zijn met welke instrumenten de overheid het publieke belang kan borgen. De overheid moet immers de kaders scheppen en de markt moet in beginsel voor de uitvoering zorgen. Dat laatste kan alleen als er sprake is van een level playing

field en als de overheid voldoende flexibiliteit, consistentie en duidelijkheid over doelen en verantwoordelijkheden aan de dag legt.

THEMA: DE INTERNATIONALE DIMENSIE VAN GOED FUNCTIONERENDE ENERGIEMARKTEN

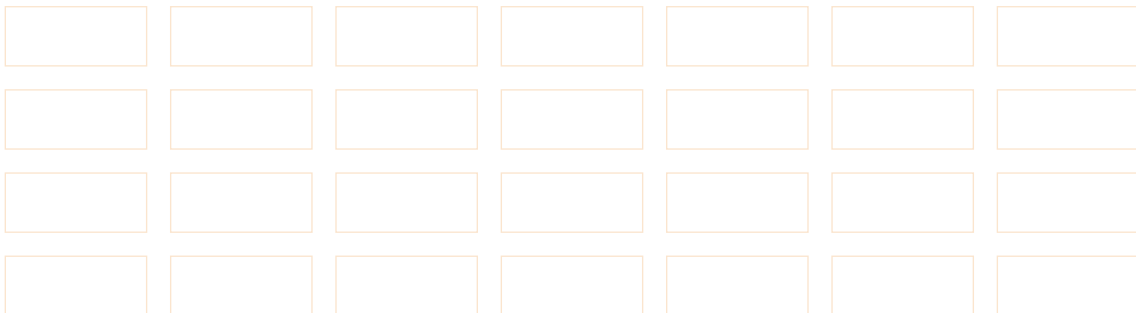
Liberalisering van de energiemarkt is een zeer complex vraagstuk, complexer dan tien jaar geleden werd ingeschat. Zolang de energiemarkt nog niet overal volledig is geliberaliseerd, doen zich op allerlei terreinen marktongelijkheden voor. Zulke ongelijkheden zijn ongewenst; ze stellen publieke belangen in de waagschaal, plaatsen Nederlandse bedrijven op achterstand ten opzichte van hun buitenlandse concurrenten en kunnen nadelig zijn voor de Nederlandse economie als geheel. Volgens de Energieraad wordt aan het belang van een level playing field in het internationale krachtenveld niet voldoende waarde toegekend. Voorbeelden daarvan zijn: de verschillende eisen in de EU voor unbundling, de verschillende eisen voor milieuprestatie, de verschillende toegangsmogelijkheden tot elkaars markten en de verschillende eisen bij de fusie van energiebedrijven.

In zijn brief naar aanleiding van het Energierapport 2002 schrijft de Energieraad dat de Nederlandse overheid nu al moet verkennen wat haar te doen staat als het level playing field, dus een dynamische en effectieve concurrentie, voor de Europese energiemarkt niet of vertraagd of in onvoldoende mate tot stand komt.

De Energieraad is medio 2002 gestart met een verkenning van de ontwikkelingen op de Europese energiemarkten en de ontwikkelingen in de regelgeving. De voorlopige resultaten van die verkenning laten zien dat er een reëel risico is dat (met name op de Europese elektriciteitsmarkt) enkele grote machtsconcentraties de dienst zullen gaan uitmaken. Dat heeft tot gevolg dat de prijzen hoger worden dan gewenst is en dat noodzakelijke vernieuwingen voor een betrouwbare en schone energievoorziening niet tijdig tot stand komen.

Prioriteit voor 2003

De Raad is van plan om in het voorjaar van 2003 over de risico's rond ontwikkelingen op de Europese elektriciteitsmarkt een probleemstellend advies uit te brengen en in het najaar een advies over oplossingsrichtingen.

THEMA: AANDACHT VOOR EEN BETROUWBARE ENERGIEVOORZIENING

De Energieraad is van mening dat de markt kan zorgen voor een goede voorzieningszekerheid, echter wel in combinatie met een overheid die zorgt voor een consistent regulerings- en investeringsklimaat en voor voldoende transparantie. Daartoe hoort onder andere goede informatie over de energievoorraden en over het productievermogen voor elektriciteit. Ook moet de overheid over instrumenten kunnen beschikken om zonodig bij te sturen. De zorg voor transparantie en informatie is in het Energierapport van de minister van Economische Zaken nog onvoldoende geborgd. Een studie naar sturingsinstrumenten is al wel aangekondigd.

In de brief naar aanleiding van het Energierapport heeft de Energieraad aandacht gevraagd voor een heldere verdeling van verantwoordelijkheden op het gebied van voorzieningszekerheid en leveringszekerheid. Wat is de verantwoordelijkheid van de overheid en waarvoor moet de markt zorgen? Daarbij dient ook de financiële aansprakelijkheid bij leveringsonderbreking goed te worden geregeld. Op dit punt heeft de Raad in 2002 een verkennende studie verricht.

Prioriteit voor 2003

De Raad bereidt momenteel een advies voor over de aansprakelijkheid bij leveringsonderbreking. Het advies zal na de zomer van 2003 verschijnen.

De Raad vraagt ook aandacht voor die politieke beslissingen waarbij de belangen van natuur en landschap raken aan de belangen van een duurzame energiehuishouding. Er ontbreekt op dit moment een kader voor de evenwichtige afweging van de drie beleidsdoelen voor energie (betrouwbaar, betaalbaar en schoon). De Energieraad heeft in zijn advies 'Zorgen voor de energie van morgen' (2001) al gepleit voor zo'n afwegingskader. De minister van Economische Zaken kan zich vinden in de aanbeveling om meer gewicht te geven aan de voorzieningszekerheid op de lange termijn. Een studie naar de kosten en baten van beleid op het gebied van voorzieningszekerheid kan hierbij behulpzaam zijn. Al eerder pleitte de Raad voor zo'n studie.

THEMA: AANDACHT VOOR EEN SCHONE ENERGIEVOORZIENING

Een belangrijke tekortkoming van de huidige liberalisering is dat zij plaatsvindt zonder dat de effecten voor milieu en klimaat voldoende in de

prijzen tot uitdrukking komen. Dit schrijft de Energieraad in zijn advies 'De rol van de overheid in een vrije energiemarkt' (2001). In principe is de markt zeer goed in staat milieudoelen te realiseren, maar dan moet de overheid wel duidelijk sturen. Harmonisatie van milieurandvoorwaarden in de verschillende Europese landen (bijvoorbeeld via energie-etikettering en emissiehandel) blijft zeer noodzakelijk.

De Energieraad heeft in het verslagjaar een advies uitgebracht over het Post-Kyoto energiebeleid. Hierin probeert de Raad een antwoord te formuleren op de vraag wat er nú moet gebeuren om de energievoorziening voor te bereiden op de post-Kyoto periode. De Raad vindt een systeem van internationale CO₂-handel noodzakelijk en wijst op de mogelijkheden om de sterke punten van Nederland te benutten. Het bevorderen van deze zogeheten 'comparatieve voordelen' moet daarom consequenties hebben voor de inrichting van financiële instrumenten, onderzoek, transitieprojecten en de toekomstige energie-infrastructuur.

Prioriteit voor 2003

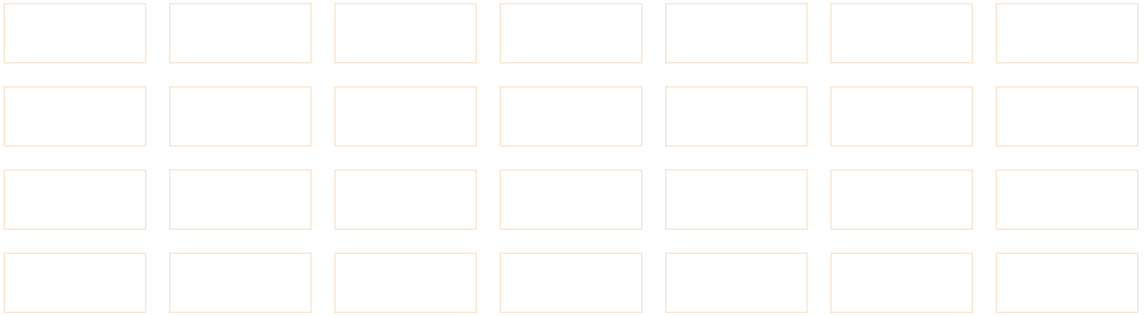
De Energieraad wil in 2003 samen met de VROM-raad een advies voorbereiden over de vraag waarop Nederland zich zou moeten richten bij het bevorderen van een schone energievoorziening. Daarbij moet dan gekeken worden naar onze comparatieve voordelen en naar de drie doelstellingen van het energiebeleid: betrouwbaar, betaalbaar en schoon.

THEMA: TOEKOMSTGERICHTE ENERGIE-INFRASTRUCTUUR

In 2002 heeft de Energieraad een briefadvies voorbereid over de energie-infrastructuur, met als titel 'Tijd voor verandering?'. Het advies is begin 2003 officieel uitgebracht. Met de gekozen titel wil de Raad uitdrukken dat het tijd is voor veranderingen in de energie-infrastructuur (innovaties en organisatieverandering), maar ook dat er nog voldoende tijd is om te experimenteren en dat revolutionaire grote keuzes voor de infrastructuur vooralsnog niet aan de orde zijn. De nog beschikbare tijd moet echter wel effectief benut worden. Afwachten is onverstandig.

Het is van belang om de beschikbare opties de komende jaren verder te verkennen en in de praktijk te testen. Daarbij komen twee vraagstukken prominent naar voren.

Het eerste is de kwestie van flexibiliteit. Omdat het onzeker is in welke verhoudingen de verschillende technologieën zullen bijdragen aan de

energievoorziening, is het van belang dat de energie-infrastructuur voldoende flexibel is.

De tweede kwestie is die van de inpassing van nieuwe, duurzame energiebronnen. Duurzame bronnen zijn veel minder regelbaar dan de conventionele bronnen, omdat ze afhankelijk zijn van natuurlijke processen (dag/nacht, seizoenen, windsnelheid).

De energie-infrastructuur kan geleidelijk worden aangepast. In de visie van de Energieraad zou de overheid innovatie moeten bevorderen. Samen met marktpartijen moeten de innovatiekansen bij (ver)nieuwbouwprojecten actief worden verkend en benut. Zonder een extra stimulans vanuit de overheid zal dat proces onvoldoende op gang komen, zeker nu de energiebedrijven zich voorbereiden op de vrije markt en daarbij weinig prikkels voor innovatie ervaren.

De Energieraad stelt dat ook de geleidelijke verandering van de energie-infrastructuur op een of andere manier moet worden georganiseerd. De benodigde regie kan naar verwachting van de Energieraad vorm krijgen door slim vormgegeven incentives die de infrastructuur stimuleren in het doorvoeren van innovaties. Bij de discussie over de eigendom van de netten moet het aspect innovatie worden meegewogen.

Prioriteit voor 2003

De Energieraad is van plan om in 2003 een advies over de eigendom van netten uit te brengen.

THEMA: OMGAAN MET VERANDERINGSPROCESSEN

In hoofdstuk 2 van dit jaarverslag is in hoofdlijnen ingegaan op de complexiteit van de energiesector en op het veranderingsproces dat in volle gang is. Eind 2002 is een samenwerking met de Raad voor Verkeer en Waterstaat (rvw) ontstaan over een gezamenlijk advies dat beoogt een denk-kader te bieden voor de ingewikkelde transitieprocessen in netwerksectoren.

Prioriteit voor 2003

De Energieraad brengt in het voorjaar samen met de rvw een advies uit met aanbevelingen voor de sturing van complexe veranderingsprocessen, en dan met name bij de netwerken.

VERKENNINGEN EN WORKSHOPS

In 2002 zijn er twee consultatiebijeenkomsten gehouden met het ministerie van Economische Zaken plaatsgevonden. Op die bijeenkomsten peilde het ministerie de mening van de Raad over de concept-hoofdlijnen van het Energierapport en over het thema betrouwbaarheid.

In 2002 heeft de Energieraad twee workshops georganiseerd, één rond het vraagstuk van de energie-infrastructuur en één rond het onderwerp Europese energiemarkten. In deze workshops heeft de Raad een aantal partijen uit 'het veld' om hun visie op de genoemde onderwerpen gevraagd.

CONTACTEN MET DE POLITIEK

Door de snelle wisseling van Kamer en Kabinet is het voor de Raad niet mogelijk geweest om met de bewindslieden en de Tweede Kamer een goede communicatie te onderhouden.

FINANCIIEEL VERSLAG

Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht van het verloop van de uitgaven ten behoeve van de Energieraad aan de hand van de realisaties voor 2001 en 2002 en de begroting voor 2003.

	Vergoeding raadsleden	Kosten secretariaat	Extern onderzoek	Totaal
2001	65.000	280.000	188.000	533.000
2001	104.000	390.000	183.000	677.000
2003	116.000	385.000	181.000	682.000

In euro's

DE SAMENSTELLING VAN DE ENGERIERAAD

4

ENERGIERAAD

(per 1 januari 2003)

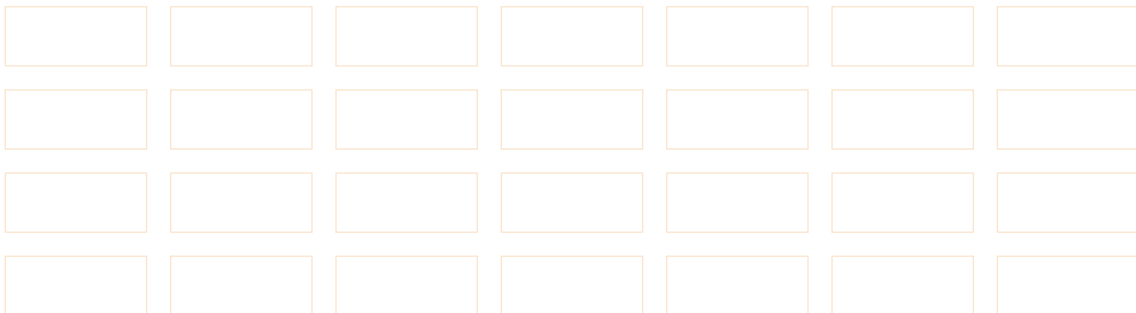
Van links naar rechts de raadsleden Enthoven, Vellinga, Prieckaerts, Weijnen, Van Soest, Heusdens, Vogtländer, Boot (toehoorder namens EZ), Jorritsma, Van den Berg. Geheel rechts raadssecretaris Hanssen. Wegens afwezigheid ontbreekt raadslid Van der Woude op deze foto.

IN HET JAAR 2002 IS DE BEZETTING VAN VIER RAADSZETELS GEWIJZIGD

Mevrouw ir. J.M. Leemhuis-Stout droeg eind juni de voorzittershamer over aan ir. P.H. Vogtländer. Mevrouw Leemhuis heeft veel energie gestoken in een versterking van de adviespositie van de Energieraad en in het gezag van de Raad bij regering en parlement. De Energieraad is haar daar veel dank voor verschuldigd.

Eind 2002 verlieten ook de heren ir. J.M.H. van Engelshoven, ir. O.H.A. van Royen en prof. drs. P.J. Vos de Energieraad. Zij hebben vele jaren zitting gehad in de Raad en in die tijd een belangrijke bijdrage geleverd aan de kwaliteit van de inhoud van het advieswerk. Ook voor elk van hen past op deze plaats een woord van dank.

De ontstane vacatures zijn in 2002 voor een groot deel vervuld. Zoals gezegd nam de heer Vogtländer de functie van voorzitter op zich. Eind 2002 zijn voorts de heren ir. M.E.E. Enthoven en mr. J.J. Heusdens benoemd als leden van de Energieraad. Begin 2003 is als nieuw raadslid benoemd de heer prof. mr. M.H. van der Woude.

IR. P.H. VOGTLÄNDER, VOORZITTER
(vanaf 1 juli 2002)

MEVROUW A. VAN DEN BERG
(vanaf 1 december 1991)

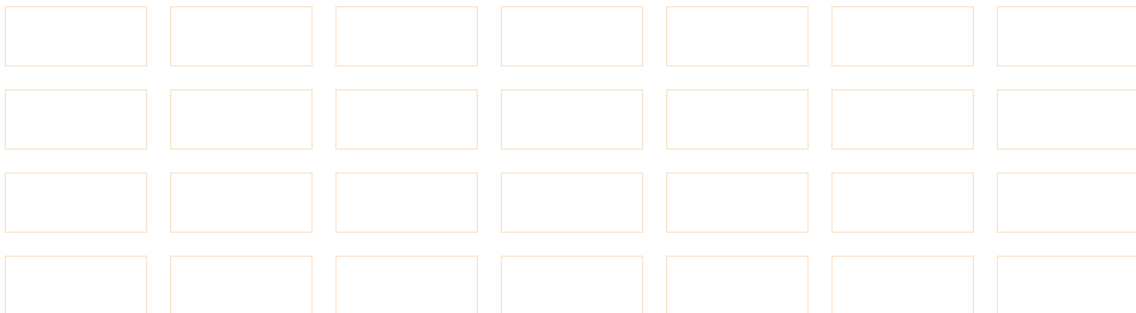
Vervulde verschillende directie- en bestuursfuncties bij Shell in binnen- en buitenland. Werd na zijn pensionering voorzitter van een door de regering ingestelde commissie die een advies moest uitbrengen over een nationaal systeem voor CO₂-emissiehandel.

In de eerste maanden na zijn benoeming is de nieuwe voorzitter bij vele leidinggevende functionarissen in de energiesector op bezoek geweest.

'Ik heb op mijn rondgang door de sector gemerkt dat er heel veel behoefte is aan een professionele, onafhankelijke visie van een niet-betrokken partij.'

Is voorzitter of lid van het bestuur dan wel de raad van toezicht van diverse maatschappelijke organisaties. Was wethouder financiën van Den Haag en burgemeester van Bergen op Zoom.

'De Energieraad heeft zijn positie weten op te bouwen door te zorgen dat zijn adviezen getuigen van deskundigheid, maar ook door te letten op de bruikbaarheid.'

IR. M.E.E. ENTHOVEN

(vanaf 1 december 2002)

MR. J.J. HEUSDENS

(vanaf 1 december 2002)

Is directeur Government Services van de NIB Capital Bank nv. Was van 1994-1998 directeur-generaal bij de Europese Commissie (DG XI; Milieu, nucleaire veiligheid en civiele bescherming). Was van 1988-1994 directeur-generaal Milieubeheer bij het ministerie van VROM.

'Ik denk dat we goed moeten kijken wat zich in Brussel voordoet en welke rol Nederland zou kunnen spelen om de ontwikkelingen in de Europese energiesector te beïnvloeden. We zullen als Energieraad meer aandacht aan de Europese dimensie moeten besteden.'

Vervulde tot eind 2001 diverse directiefuncties bij Hoogovens en Corus. Is voorzitter Ondernemersvereniging Regio Amsterdam (ORAM) en plv. voorzitter Kamer van Koophandel Amsterdam.

'Ik vind het energievraagstuk in onze westerse samenleving een uitermate boeiend onderwerp. Je kunt het zo gek niet noemen of energie speelt een belangrijke rol. Het is een erg belangrijk economisch-maatschappelijk onderwerp.'

MEVROUW J.A. JORRITSMAN-VAN OOSTEN
(vanaf 1 december 1998)

IR. G.J.M. PRIECKAERTS
(vanaf 1 december 1991)

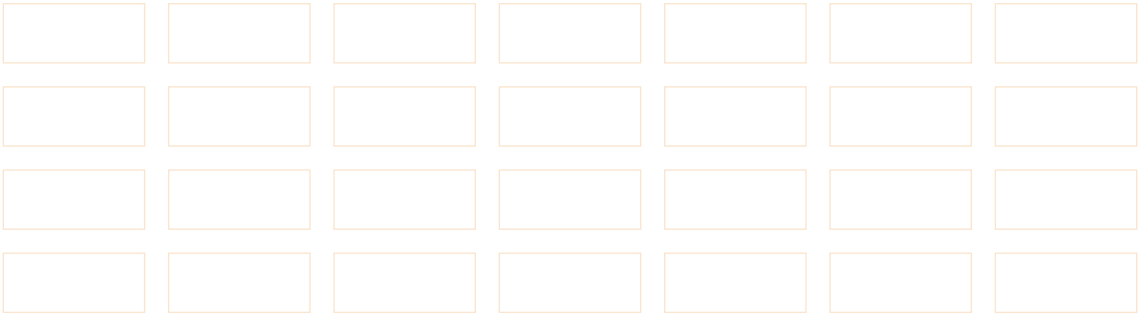
Was lid van Provinciale Staten Zeeland en van de Tweede Kamer voor D66.

'We zijn als Energieraad gelukkig niet bang een advies uit te brengen dat niet in lijn is met wat de regering denkt. Die onafhankelijke opstelling geeft meer betekenis aan de klankbordfunctie die we ook vervullen.'

Was tot en met 2001 lid van de Raad van Bestuur van Essent en daarvoor onder meer directievoorzitter van Mega Limburg.

'Het voortdurende pleidooi voor een consistent beleid bepaalt in hoge mate het bestaansrecht van een raad als de Energieraad.'

IR. J.P. VAN SOEST
(vanaf 1 december 1991)

PROF. DR. IR. P. VELLINGA
(vanaf 1 december 1991)

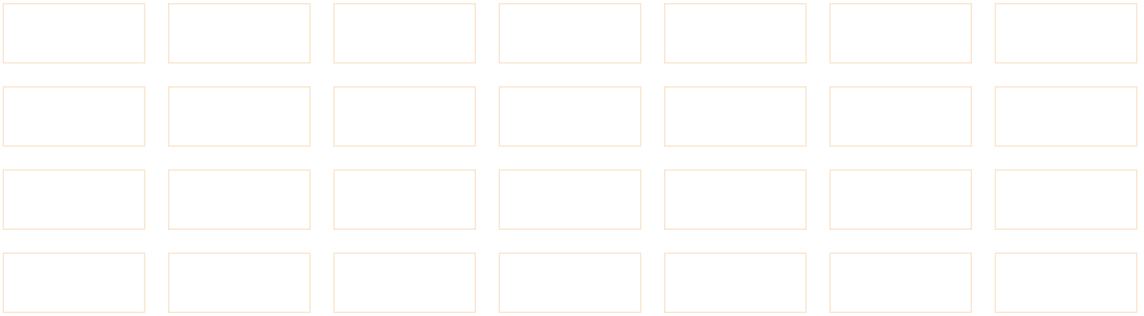

Is directeur van CE-Transform. Was van 1990-2000 directeur van CE Delft. Is voorzitter van de 'Bezinningsgroep energie'.

'Adviseren is niet altijd een kwestie van 'u vraagt, wij draaien'. Adviseren is ook: helpen agenderen. Zelf problemen signaleren, aangeven waar dingen mis dreigen te lopen, waar ingrepen nodig zijn. En vooral ook nieuwe denkbeelden helpen ontwikkelen.'

Is decaan van de Faculteit Aard- en Levenswetenschappen van de Vrije Universiteit. Is aan de VU tevens vice-rector en hoogleraar Milieu- en klimaatwetenschappen. Was directeur van het Institute for Environmental Studies van de VU. Was eerder verbonden aan het ministerie van VROM en aan het IPCC.

'De Energieraad kan bruggen bouwen tussen de sector, NGO's, regering en Tweede Kamer. Maar de Raad moet ook een luis in de pels van de beleidsmakers zijn, bijvoorbeeld door onderwerpen te agenderen die niet populair zijn.'

MEVROUW PROF. DR. IR. M.P.C.
WEIJNEN (vanaf 1 april 1999)

PROF. MR. M.H. VAN DER WOUDE
(vanaf 1 januari 2003)

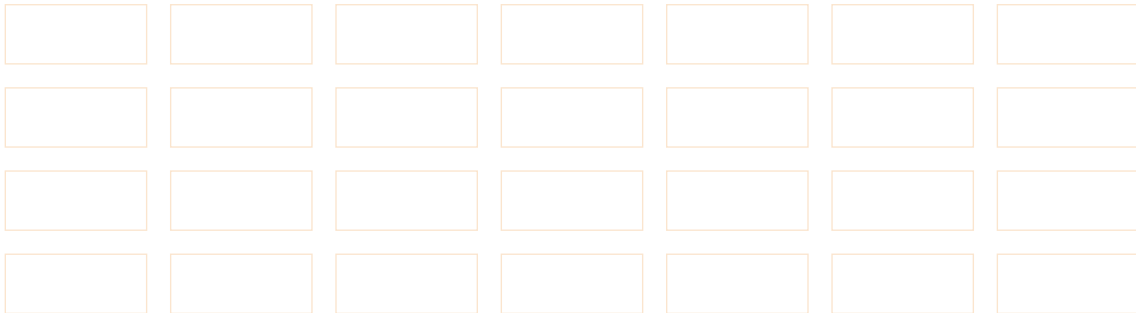
Is hoofd van de sectie Energie en Industrie van de faculteit Techniek, Beleid en Management van de Universiteit Delft. Is hoogleraar proces- en energiesysteemtechniek. Is lid van de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT).

'De waarde van de Energieraad zit met name in de rol van onafhankelijke adviseur. De Raad is een groep mensen die het hoofd koel houdt in situaties waarin veel belangen spelen en ook veel emotie.'

Is partner bij Nauta Dutilh, gespecialiseerd in Europees recht en mededinging. Is hoogleraar Mededingingsrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Was eerder verbonden aan de Europese Commissie (DG mededinging) en het Europees Gerechtshof in Luxemburg. *'De beleidsruimte voor een Nederlands energiebeleid is eng en wordt door Brussel bepaald. Het nationale beleid zal zich dan ook op een maximale beïnvloeding van het Europese proces moeten richten.'*

TOEHOORDERS

Namens het ministerie van Economische Zaken werden delen van vergaderingen

bijgewoond door dr. P.A. Boot, directeur Strategie en Verbruik van het
Directoraat-Generaal voor Marktordening en Energie, en drs. T.F.M.
Kolkema, senior-beleidsmedewerker van dezelfde directie.

SECRETARIAAT
(PER 1 JANUARI 2003)

Van links naar rechts de secretariaatsmedewerkers Broekharst, Bouwen,
Hanssen, De Groot en Ten Elshof.

drs. B.J.M. Hanssen, secretaris
ir. P.W. Broekharst, plv. secretaris
drs. E.J. ten Elshof, senior beleidsmedewerker
mevrouw E.A. de Groot, beleidsondersteuning
mevrouw E.M.A. Bouwen, secretariaat

BIJLAGE 1 — SAMENVATTING ADVIEZEN 2002

1.1 Post-Kyoto energiebeleid	40
1.2 Internationale energievisies	42
1.3 Energierapport 2002	43
1.4 Energie-infrastructuur: Tijd voor verandering?	44

BIJLAGE 2 — LIJST ADVIEZEN VAN DE LAATSTE 10 JAAR

46

BIJLAGE 1

SAMENVATTING ADVIEZEN 2002

1.1 — POST-KYOTO ENERGIEBELEID

Een advies aan de minister van Economische Zaken, d.d. 24 januari 2002

Het klimaatbeleid heeft ingrijpende gevolgen voor de energievoorziening. In brede kring wordt verwacht dat het klimaatbeleid in de periode na 2010 zal worden voortgezet en dat dit ingrijpende gevolgen zal hebben voor de energievoorziening. Zo zouden de OESO-landen na 2010 hun CO₂-emissie ten gevolge van de energievoorziening jaarlijks met 1% moeten verminderen. De Energieraad stelt dat internationale handelsmechanismen voor CO₂ van groot belang zijn voor een effectieve en efficiënte terugdringing van de broeikasgassen.

Internationaal moet Nederland zich richten op de eigen sterke punten. Binnen die context wijst de Energieraad op het belang voor Nederland om de 'comparatieve voordelen' uit te buiten. Nederland heeft een aantal sterke punten die in een Europese emissiearme energievoorziening een belangrijke rol kunnen spelen. Het gaat daarbij met name om onze kennis op het gebied van aardgas, biomassa, CO₂-opslag en zonnecelsystemen. De Raad acht het wenselijk dat deze sterke punten als kansen ten volle worden benut, zowel in het klimaatbeleid als in het energiebeleid.

Dat vereist een bijzondere stimuleringsrol van de Nederlandse overheid. De overheid heeft volgens de Energieraad in verband daarmee twee belangrijke taken: de bevordering van een internationaal klimaatbeleid en de bevordering van een Europese emissie-arme energievoorziening. Voor het internationale klimaatbeleid is het van belang dat er een zo groot mogelijke handel in emissierechten ontstaat (minimaal op EU-schaal). Nederland heeft er belang bij dat de spelregels voor die handel de Nederlandse comparatieve voordelen niet belemmeren.

Kansen rond aardgas

Aardgas wordt alom gezien als de belangrijkste transitiebrandstof naar een CO₂-arme energiehuishouding. Europa heeft nog een grote voorraad aardgas én een geschikte infrastructuur. Nederland heeft veel kennis ontwikkeld over alle aspecten van aardgas. Die kennis is van belang voor de verhoging van de efficiency van aardgastechnieken. In zijn advies doet de Energieraad een aantal concrete suggesties voor ontwikkelingen waarbij Nederland een belangrijke

rol kan spelen (zoals bij het opzetten van een milieuwaarderingssysteem voor de Europese elektriciteitsopwekking en bij de ontwikkeling van toepassingstechnieken voor bijvoorbeeld biogas en waterstof).

Kansen door onze ligging aan zee

Het feit dat Rotterdam de grootste Europese haven voor bulkgoederen is, biedt een prima uitgangspunt voor aanvoer, omzetting en doorvoer van biomassa. Nederland heeft veel kennis van (chemische) omzettingen, zowel in energie als chemische grondstoffen. De Energieraad adviseert Nederland te laten investeren in de ontwikkeling van een internationale markt voor biomassa en de Rotterdamse haven zich te laten ontwikkelen tot een overslag- en bewerkingshaven voor biomassa. Verder stelt de Energieraad o.a. voor pilotprojecten op te zetten voor geavanceerde omzetting van biomassa naar elektriciteit of naar andere brandstoffen.

Kansen rond CO₂-opslag

Nederland heeft goede mogelijkheden voor de opslag van CO₂ (aardgasvelden, geologische kennis). Bovendien hebben de Nederlandse procesindustrie en de elektriciteitssector CO₂-stromen die redelijk geconcentreerd zijn en goede afvangmogelijkheden bieden. Deze voordelen kunnen helpen Nederland als CO₂-opslagland te positioneren. De Energieraad adviseert o.a. proeven te nemen met zowel de afvang als de berging van CO₂. Dit kan een opstap zijn naar de inzet van 'schoon fossiel' respectievelijk waterstof.

Kansen als kennisland

De Energieraad adviseert meer werk te maken van de ontwikkeling van Nederland als kennisland op energiegebied. Dat zou met name moeten gelden voor de hierboven genoemde thema's en voor zonne-energie, waarvoor Nederland ook een voorsprong heeft.

De belangrijkste kennisgebieden zijn, volgens de Energieraad:

- geologische kennis en kennis van upstream-technieken;
- kennis omtrent aanleg van (gas)infrastructuur; gas- en brandertehnologie;
- kennis van chemische omzettingen van energie, inclusief uit kolen en biomassa;

- kennis bij de ontwikkeling van zonnecellen. Zonnecellen zijn mondiaal een belangrijke optie voor de langere termijn, en dus een goed exportartikel (de Energieraad adviseert meer nadruk te geven aan de ontwikkeling van zonnecellen en aan de implementatie van zonne-energie in ontwikkelingslanden).

De Energieraad bepleit gemeenschappelijke onderzoeksprogramma's van de wetenschappelijke instellingen, de technologische instituten en het bedrijfsleven.

1.2 — INTERNATIONALE ENERGIEVISIES

Jaarverslag 2001, d.d. 7 maart 2002

Scepsis over de kans op een goed functionerende open EU-energiemarkt

In het Jaarverslag 2001 heeft een aantal internationaal vooraanstaande deskundigen zich in een serie interviews uitgesproken over de internationale dimensie van de energievraagstukken. Zij deden dat op basis van recente adviezen van de Energieraad.

De interviews laten zich lezen als een diepgaand debat over de ontwikkelingen van de energiemarkten en over de borging van de publieke belangen. Het thema van de nationale schaal versus die van de EU is een van de onderwerpen. En bij de onderwerpen 'voorzieningszekerheid' en 'klimaatbeleid' is de horizon zelfs een mondiale. Verschillende geïnterviewden uiten hun scepsis en ongerustheid over de kansen op een goed functionerende open EU-energiemarkt. Men twijfelt aan het realiteitsgehalte van een degelijke markt. De interviews geven aan dat we ook rekening moeten houden met de mogelijkheid van een minder snelle liberalisering en een blijvende rol voor nationale overheden.

Complexiteit liberalisering en internationalisering onderschat

De liberalisering en de internationalisering van de energiemarkten, inclusief de zekerstelling van de voorziening en de noodzakelijke milieu- en klimaatrandvoorwaarden, blijken zeer complexe processen te zijn. Wellicht complexer dan bij de start ingeschat.

Voor de Nederlandse - en ook voor de Europese - overheid betekent dit dat de ordening van de energiemarkten nog langdurig serieuze aandacht

blijft vragen. En dus zal Nederland nog lange tijd kritisch (en strategisch) moeten kijken naar de ontwikkeling van een internationaal gereguleerde markt. Daarbij is inzicht in de posities en strategieën van andere partijen onontbeerlijk. Er is ook aandacht nodig voor een terugvalstrategie ingeval er imperfecties blijven bestaan (overigens zonder dat nut en noodzaak van een groeiende boven nationale component in het energiebeleid ter discussie wordt gesteld).

1.3 — ENERGIERAPPORT 2002

Briefadvies aan de minister van Economische Zaken, d.d. 4 april 2002

In 2001 en in 2002 heeft de Energieraad een drietal adviezen uitgebracht ten behoeve van de opstelling van het Energierapport 2002: één over de voorzieningszekerheid, één over de rol van de overheid in een vrije energiemarkt en één over het klimaatbeleid.

Toen het Energierapport 2002 verscheen, heeft de Raad dit rapport in een briefadvies ook van commentaar voorzien. Daarbij constateert de Energieraad dat het Energierapport onvoldoende zicht biedt op de energieproductiecapaciteit. De Raad mist een analyse van de feitelijke en de wenselijke situatie en concludeert dat er op middellangetermijn geen sprake is van voldoende borging van het publieke belang van leveringszekerheid.

De Energieraad ondersteunt het voornemen van de minister om, ter bevordering van transparantie, te komen tot een informatieplicht voor de betrokken marktpartijen.

De Raad adviseert de minister te verkennen wat er zou moeten gebeuren wanneer onverhoopt de ontwikkeling van een open EU-energiemarkt niet goed verloopt.

Verder vraagt de Energieraad aandacht voor de consequenties van politieke beslissingen waarbij de belangen van natuur en landschap raken aan die van een duurzame energiehuishouding. De Raad mist een helder kader voor een evenwichtige afweging van de drie beleidsdoelen voor energie: betrouwbaar, betaalbaar en schoon.

1.4 — ENERGIE-INFRASTRUCTUUR: TIJD VOOR VERANDERING?

Briefadvies aan de staatssecretaris van Economische Zaken, d.d. 30 januari 2003

De Energieraad is door de minister gevraagd een advies te geven over de toekomstige energie-infrastructuur, met name in het licht van de wereldwijde transitie naar een meer duurzame energiehuishouding. De minister wil o.a. weten wat de Raad denkt over het technologisch perspectief en over de maatschappelijke context van het energiegebruik.

Met de titel ‘Tijd voor verandering?’ wil de Energieraad uitdrukken dat mettertijd veranderingen in de energie-infrastructuur noodzakelijk zullen zijn (technische innovaties en organisatie), maar anderzijds ook dat er voldoende tijd is om te experimenteren en dat grote of revolutionaire keuzes vooralsnog voor de infrastructuur niet aan de orde zijn. De beschikbare tijd moet wel effectief benut worden.

In het licht van de te verwachten veranderingen, lijkt het noodzakelijk te zoeken naar een aanpak, waarin de ontwikkeling van de infrastructuur anticipeert op veranderingen. Dit proces kan en moet vandaag starten. In die zin is het wat betreft de energie-infrastructuur tijd voor verandering.

Het voorgaande mondt uit in twee categorieën van aanbevelingen, gericht op een aanpak die een adequate stimulans én richting geeft aan een op de toekomst gerichte infrastructuur; een energie-infrastructuur dus die de noodzakelijke transitie naar een duurzame energiehuishouding ondersteunt.

1 — Zorg er voor dat het beheer van de infrastructuur transparant geregeld is.

- Energieproductie en infrastructuur kunnen niet los van elkaar worden gezien. Er is een betere afstemming nodig van investeringen in infrastructuur en productie.
- De tariefstructuur moet betere prikkels gaan geven aan netbeheerders en producenten om tot de optimale infrastructuur te komen.
- Ook is belangrijk dat de tariefstructuur ruimte biedt voor onderhoud en capaciteitsuitbreiding, maar vooral ook voor investeringen in innovaties.

- Tenslotte beveelt de Energieraad aan om na te gaan of de verschillende mogelijke eigendomsstructuren gevolgen kunnen hebben voor innovatie.

2 — Zorg voor een gerichte en krachtige stimulering van innovaties.

- De raad vestigt allereerst de aandacht op de vele mogelijkheden bij (ver)nieuwbouw. Overheden en marktpartijen moeten daar heel actief gebruik van gaan maken.
- De raad beveelt als innovatiethema's aan: inpassing van decentrale en/of duurzame elektriciteitsopwekking en inpassing van nieuwe gasvormige energiedragers.
- Tenslotte beveelt de raad aan een bestemmingsheffing in te stellen voor innovatie en van daaruit financiële ondersteuning te geven.

BIJLAGE 2

LIJST VAN ADVIEZEN VAN DE LAATSTE 10 JAAR

2003

Briefadvies Energie-infrastructuur:
Tijd voor verandering?
ISBN 90 74357 32 6

Energiebesparingsbeleid
Energie en Ruimtelijke Ordening
ISBN 90 74357 26 1

2002

Post-Kyoto energiebeleid
ISBN 90 74357 30 X

1999

Advies Duurzame Energie
ISBN 90 74357 23 7

Internationale energievisies;
Jaarverslag 2001
ISBN 90 74357 31 8

Overheidsbeleid voor de Lange Termijn
Energievoorziening
ISBN 90 74357 24 5

Briefadvies Energierapport 2002

Energie en Wegverkeer

2001

Briefadvies Energie en Ruimtelijke
Ordening

1998

Liberalisatie van de Gassector
ISBN 90 74357 19 9

Energieonderzoek, de krachten gebundeld
ISBN 90 74357 27 X

Advies Voorbereiding Nota
Energiebesparing
ISBN 90 74357 20 2

Briefadvies Energieonderzoek

De Kyoto-afspraken.
Gevolgen voor Nederland op
Energiegebied
ISBN 90 74357 21 0

Zorgen voor de Energie van Morgen

ISBN 90 74357 28 8

Opzet Energierapport

De rol van de overheid
in een vrije energiemarkt
ISBN 90 74357 29 6

Oliecrisisbeleid Tussen Risico en Realiteit
ISBN 90 74357 22 9

2000

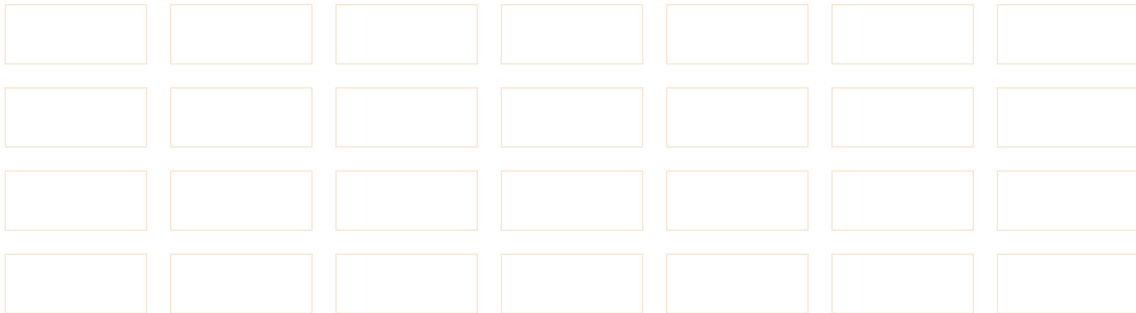
Advies naar aanleiding van het
Energierapport 1999
ISBN 90 74357 25 3

1997

Nutskarakter Elektriciteitssector en
Privatisering
ISBN 90 74357 17 2

Briefadvies Verantwoordelijkheden

Optimale Lokale Energievoorziening

ISBN 90 74357 18 0

1996

Nederlands energiebeleid
op de drempel van de 21e eeuw
ISBN 90 74357 14 8

Energie-onderzoek in Nederland
ISBN 90 74357 15 6

Naar een nieuwe elektriciteitswet
ISBN 90 74357 16 4

1995

Nieuwe verhoudingen
in de Nederlandse elektriciteitswereld
ISBN 90 74357 11 3

Advies naar aanleiding van het wetsvoorstel
inzake een regulerende energiebelasting
ISBN 90 74357 13 1

Nederlands gasbeleid
ISBN 90 74357 13 X

1994

Advies naar aanleiding van het dossier
kernenergie
ISBN 90 74357 07 5

De Vervolgnota Energiebesparing
ISBN 90 74357 08 3

Het Elektriciteitsplan 1995-2004
ISBN 90 74357 09 1

Bezuinigingen energiesubsidies
ISBN 90 74357 10 5

1993

Advies inzake koel- en vriesapparatuur
ISBN 90 74357 04 0

Jaaradvies 1992 'Is meten ook weten?'
ISBN 90 74357 05 9

Hoofdlijnennotitie Energiebesparing
ISBN 90 74357 06 7

1992

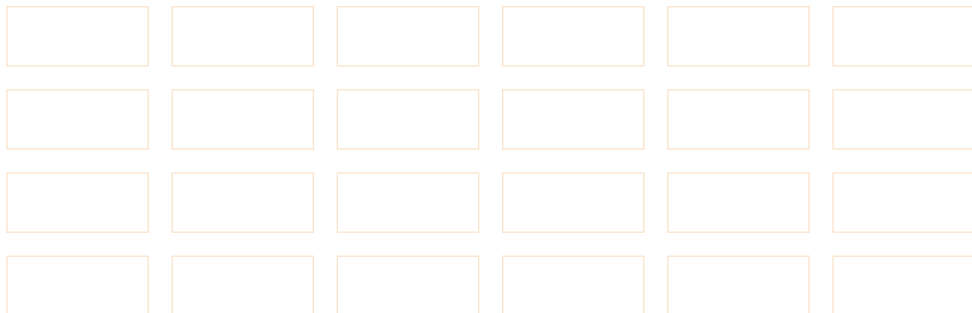
Regulerende energieheffingen
ISBN 90 74357 01 6

Structuurschema elektriciteitsvoorziening
ISBN 90 74357 02 4

Elektriciteitsplan 1993-2002
ISBN 90 74357 03 2

BESTELLINGEN

Verkoopprijs publicaties: €5,-.
Exemplaren zijn te bestellen door
overmaking van €5,- (of een veelvoud
daarvan) op postbankrekening 58.59.866
t.n.v. Energieraad, Den Haag.
Graag met vermelding van het
ISBN-nummer en het aantal.

DE ENGERIERAAD

De Algemene Energieraad adviseert de regering en het parlement over het te voeren energiebeleid. De Energieraad wil een gewetensfunctie ten behoeve van overheid en samenleving vervullen en een bijdrage aan het maatschappelijk energiedebat leveren, waarbij steeds het publieke belang centraal staat.

De Energieraad is onafhankelijk. De leden van de Raad worden benoemd op basis van hun deskundigheid en hun maatschappelijke kennis en ervaring.

De Raad telt maximaal tien leden, die bij koninklijk besluit worden benoemd. Ze zijn afkomstig uit relevante maatschappelijke groeperingen, maar vervullen hun adviestaak op persoonlijke titel. De taken en positie van de Energieraad zijn wettelijk geregeld (Wet op de Algemene Energieraad).

Algemene Energieraad
Prinsessegracht 23
Postbus 11723
2502 AS Den Haag
T 070 - 392 40 01
F 070 - 365 28 36
E info@energieraad.nl
I www.energieraad.nl

